

mišljenja i komentari

Moderna skolastika

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Jednom se na sastanku uredništva nekog našeg časopisa, recimo to tako (a čitatelj će se lako domisliti na koji časopis mislim), poveo razgovor je li važnija stručna ili žurnalistička kvaliteta, naime je li važnije da nam članci iznose točne i provjerene podatke ili je pak najvažnije da pišu o zanimljivim temama, na čitljiv, razumljiv i, dakako, atraktivan način.

Ja sam branio drugu tezu, naime da je za časopis najvažnija žurnalistička kvaliteta. Jer – kažem – ako je nešto krivo napisano, može se ispraviti, a netočnosti, nepreciznosti i krivi zaključci mogu čak potaknuti čitatelje i autore da o nekim temama malo dublje promisle. Pa onda navedem svoj primjer, primjer kada me je neka ishitrena znanstvena teorija navela da napišem članak o prožimanju znanstvenih područja i iz toga izvedem zaključak o razinama ljudskog znanja. No tako nisu mislili i moji oponenti. Jer, ako se ide pošto-poto da se zadovolji interes čitatelja, lako se upadne u žutilo, u izmišljanje činjenica, u jeftin senzacionalizam – a to je najmanje što bi itko volio vidjeti na stranicama jednog uglednog časopisa.

Na to sam ja imao već spreman odgovor. Ako je članak odbojan, pa ga nitko ne pročita, onda je potpuno svejedno što u njemu piše, bilo pametno bilo glupo. Ne samo da je takav članak uzalud napisan i uzalud objavljen nego će čitatelji – vidjevši da u časopisu nemaju što pročitati – prestati časopis kupovati. Na to su mi odgovorili... itd., itd.

Itd., itd... ne želim više nikoga zamarati tom dugom i nepotrebnom diskusijom. Dobar časopis mora imati i jednu i drugu kvalitetu, da ne govorimo o grafičkoj, likovnoj, komercijalnoj i tko zna kakvim još kvalitetama. No kako bilo da bilo dao sam se uvući u jednu raspravu koja je bila – da kažemo pravu riječ – skolastička. Zašto? Zato što su sve rasprave u nas u osnovi skolastičke.

Sad će se čitatelj početi češati iza uha, jer skolastika je nešto što poznaje iz povijesti srednjega vijeka, točnije čitavo se jedno razdoblje europske, posebice filozofske misli zove skolastičkim.

No pogledajmo istini u oči. Što je osnovno za skolastiku? Za nju je osnovno da se bavi fundamentalnim, općim pitanjima, pitanjima na kojima "leži svijet", no ta pitanja, nažalost, nemaju ama baš nikakve veze sa svakodnevnim životom. "Može li Bog pomaknuti svemir" ili "koliko anđela može stajati na vrhu igle" poznata su

pitanja kojima su se bavili skolastičari, no nisu li takva i pitanja kojima se bave naši znanstvenici? Pogledajte koliko je papira potrošeno na pitanja je li "hrvatskije" reći "neću" ili "ne ću", je li bolje pisati "molekularni", "molekuski" ili "molekulni", je li nakarada pisati "rentgen", "rendgen" ili "rengen". Ili što reći na dubokoumna pitanja treba li nam naše ministarstvo isplaćivati novac za "teme" ili "projekte", treba li se studij nakon diplome zvati "post-diplomski", "poslijediplomski" ili "doktorski". Reći ćete da su to samo pitanja oko riječi. Ali u tome i jest stvar: skolastika se bavi riječima, njihovim značenjem. Nije stoga čudo da je skolastika propala kad su se pojavili nominalisti koji su tvrdili da su opći pojmovi (*universalia*) samo riječi, imena (*nomina*), a da riječ nije drugo nego *flatus vocis* (vjetar glasa).

Predaleko bi nas odvelo da u ovom kratkom članku razglabamo o uzrocima pojave i propasti skolastike. No jedno je sigurno: srednjovjekovni je učenjak bio čovjek odvojen od svijeta i svjetskih zbivanja. Prva su sveučilišta bila pridružena biskupijama i u njima su očito glavnu riječ vodili pripadnici svećeničkog staleža. Raspravljalo se o pitanjima bez veze sa životom, jer od života se među samostanskim zidovima ništa nije vidjelo. Vani je harala glad, vodile se bitke i ratovi, a redovnici su molili Boga i čitali svoje knjige. Tek je u renesansi velikaš i redovnik provirio svoj nos izvan zidina, tek je tada čovjeku iz viših slojeva otkrio prirodu i život seljaka i obrtnika. Primjera za to imamo u nedogled: Petrarca, Petar Hektorović, Georgius Agricola...

No vratimo se u naše doba. Vratimo se među naše zidine. Koliko nas znade što se zbiva u susjednom laboratoriju, da ne kažemo u susjednom institutu ili sveučilištu? Tko bi od nas koji tako lijepo živimo od državnih novaca znao reći što očekuje od svojih istraživanja? Tko bi pak u ministarstvu, koje nas sve skupa plaća, znao reći čemu naša istraživanja služe? I ono najvažnije: tko od znanstvenika zna u javnosti progovoriti o ključnim problemima našeg društva, a koji se – hoćeš, nećeš – na kraju svode na znanost i znanstveno istraživanje, jer znanost je (u tome ćemo se svi složiti) bitno obilježje našega doba.

Postoji samo jedan način da se izide iz skolastičkog kruga, iz skolastičkog načina mišljenja i poimanja svijeta. "U svijet napolje!", reče Faust, i u toj jednostavnoj rečenici krije se sva mudrost, sva razlika između svijeta srednjovjekovnog i svijeta novoga doba. *Fliet! auf! hinaus ins weite Land!* – da, to je ta čarobna formula.